

UROKSE TILBAGE I AUNING FUNDET I MOSE I 1942

Udstilles nu på "Det Grønne Museum" på Gl. Estrup sammen med andre effekter fra Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm.

LOKALHISTORIE

Af John Pedersen

GL. ESTRUP: Alderen er mellem 4000 og 5000 år. Fundet blev gjort i en mose ved Auning i sommeren 1942. I mere end 70 år har opholdsstedet været Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm. Nu er ringen sluttet og hovedpersonen i denne fortælling er tilbage på Djursland og er flyttet ind på Gl. Estrup.

Det hele handler om det meterlange kranie fra en urokse, som indgår i "flytteudstillingen" på "Det Grønne Museum", der omfatter en del af samlingerne fra Jagt- og Skovbrugsmuseet, som i dag er fusioneret med det tidligere Dansk Landbrugsmuseum.

Fundet ved Lykkegården

Kraniet blev fundet af Kristian Køhler Kristensen og P. Simonsen under gravning af tørv på arealer, der hørte til Lykkegården, som ligger lige syd for Auning på vejen mod Hornslet og tæt på den tidligere LYPI-pillefabrik, som i dag huser grovvarerfirmaet Hedegård.

Fundet blev beskrevet i detaljer i årsskriftet 1980 fra Lokalhistorisk Forening for Sønderhald Kommune.

Artiklens forfatter, husmoder Rigmor Hansen fra Auning, fortalte blandt andet, at en undersøgelse af kraniet på universitetets zoologiske museum viste, at kraniet måtte være mellem 4000 og 5000 år gammelt og fra den tid, der betegnes som ege- og asketid.

Med til at tidsfæste kraniet

en dyrepark under opsyn og kontrol.

Jagten på "det sorte guld"

Ved hjælp af en af områdets mest kyndige udi lokalhistorien, Wallin Feder, er det lykkedes at finde frem til stedet, hvor kraniet blev fundet.

Og når det drejer sig om begivenheder, der knytter sig til Lykkegården så er Wallin nærmest på hjemmebane.

I 1947 flyttede han nemlig som otte-årig med sine forældre ind på Lykkegården, hvor hans far Sigfred Feder fik jobbet som forvalter på en fabrik, der efter krigen begyndte at fremstille briketter af tørv fra mosen.

Beretningen om "det sorte guld", der i årtier blev gravet op af mulden på enorme arealer var af utrolig stor betydning for hele områdets erhvervs-mæssige udvikling og fortjener et kapitel helt for sig selv. Wallin husker, at han fik fortalt, at de to mænd - Køhler Kristensen og Simonsen - der gjorde fundet, vist nok fik tilkaldt byens

degn, lærer Nielsen. "Om han så har været med til at få kraniet til nærmere undersøgelser, det ved jeg ikke. Men jeg blev så glad, da jeg helt tilfældigt fik kig på det ude på udstillingen. Og så skyndte jeg mig ellers hjem for at finde artiklen fra det lokalhistoriske årsskrift".

Findestedet i Tørvemosen

Og så er Wallin ellers guide på en rundtur ud til stedet, hvor urokse-kraniet blev fundet.

"Min far viste mig, at det

var der nede, at de gjorde fundet", fortæller Wallin mens han peger ud over findestedet, der dengang var mose men i dag ligger hen som et skønt naturområde med masser af dyreliv.

Dog ingen urokser. Men i baggrunden ses en lille flok sort-hvide kreaturer.

Og da den nu uddøde urokse må betragtes som stamfader til det danske tamkvæg, kan man måske snige sig til at mene, at her sluttes ringen.

Fortid og nutid mødes.

FAKTA

MOSEFUND

- Kraniet af urokxen blev fundet i tørvemosen ved Lykkegården i Auning i sommeren 1942.
- Efter at være analyseret og tidsfæstet til at være 4000 til 5000 år gammelt, blev kraniet overdraget til Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm.
- Kraniet er nu en del af "Flytteudstillingen på "Det Grønne Museum" efter museums-fusionen med Dansk Landbrugsmuseum på Gl. Estrup.

Wallin Feder udpeger her stedet, hvor det spektakulære fund blev gjort i sommeren 1942. I dag ligger området hen som herlige enge med et rigt dyreliv. Dog ingen urokser. Men til gengæld en flok sort-hvide kreaturer.

MÅNEDENS GENSTAND

Kraniet i sin montre i jagtudstillingens intro-område. Montren viser nogle af de fund, som fortæller os hvordan naturen så ud i stenalderen – og hvordan menneskene udnyttede den.

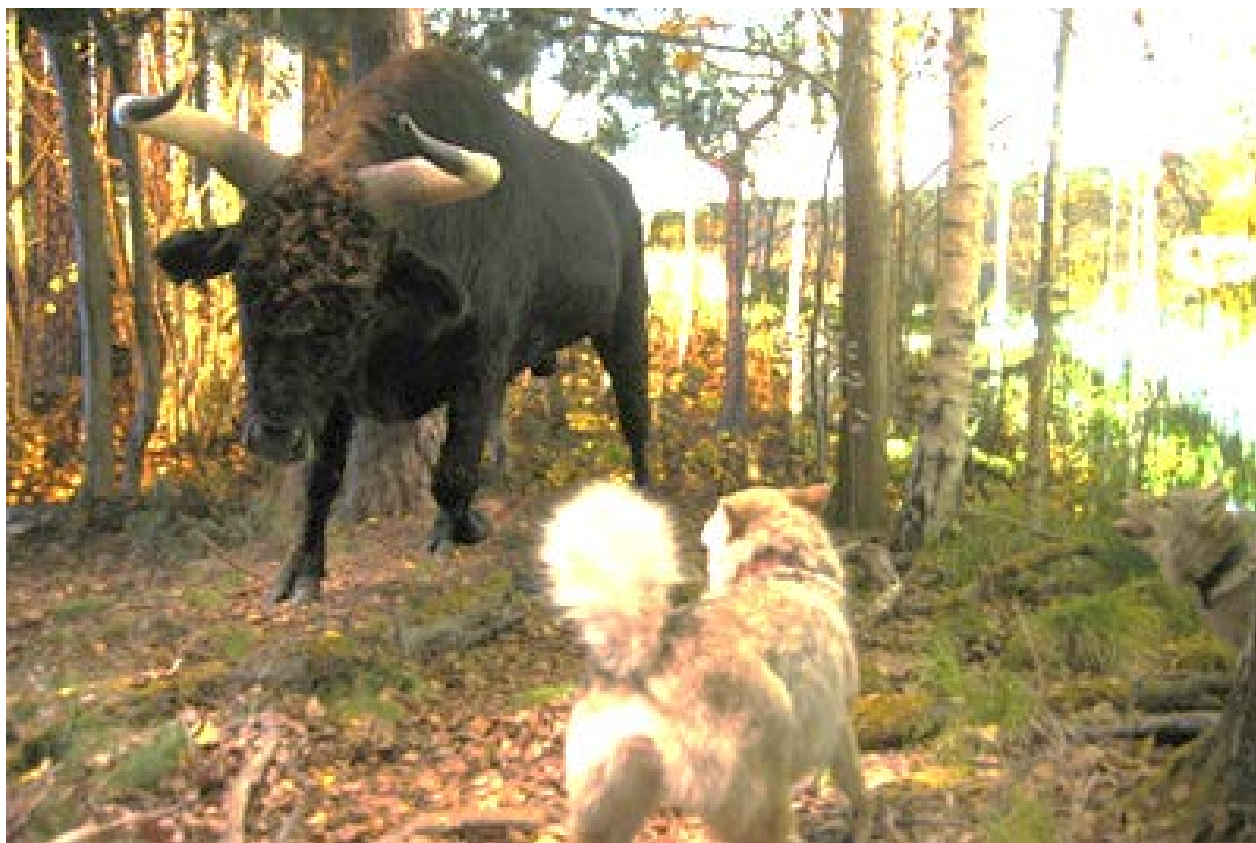

UROKSE-KRANIUM JSH 3578

Uroksen, i Store Stalds indgangsområde, er udstillet hele tre steder i museet! Kraniet er ualmindeligt stort og velbevaret. Det er fra en urokse, der blev fundet i Lykkegårds Mose ved Auning, Djursland, i sommeren 1942. Den har ligget i mosen i 4-5000 år og blev fundet da man gravede tørv til brændsel under 2. verdenskrig, lige som en masse andre knogler og gevirer.

Der levede urokser i Danmark fra ca. 11.500 – 3.000 år siden og det er dem, der er forgængerne til de køer vi har i dag. Uroksen var tilpasset til at leve i en ret åben skov og var *meget* højere, længere og stærkere end en "moderne" ko. I "urokse-dioramet" kan du se, hvor meget større og imponerende en urokse var på nært hold.

UDSTILLING I DIORAMAET

I dioramaet er oksen igen, for det er omkring afstøbningen af det store kranium, at uroksen med hud, hår og horn er bygget op. Sceneriet viser en jagt, hvor tre stenalderjægere er på jagt efter skovens største vildt med bue, pil og jagthunde. Uroksens krop er bygget op over gipsafstøbninger af knogler fra en anden okse, som museet lånte på Zoologisk Museum i København.

Uroksen i dioramaet har endnu længere horn end kraniet, det er fordi kraniet kun har de såkaldte hornstjerner tilbage. Hornet, der er længere end stjernerne, blev dannet uden på dem. Mens oksen lå i mosen er hornene er rådnet væk.

KRANIUM PÅ TRYK

På Jagt- og Skovbrugsmuseet er vi stolte af det flotte kranium og i 1990'erne kunne man se det afbilledet både på plakater og på T-shirts, der var til salg i butikken. De fleste eksemplarer blev vist solgt til personalet, så de blev aldrig genoptrykt!

Det tredje sted du kan møde rester af uroksen fra Auning er, over dørene i indgangsområdet. Her hænger en frise af vores flotteste forhistoriske knogler og gevirer. Blandt dem er der dele af en overarmsknogle og nogle ryghvirvler af oksen.

Urokse-kranium fundet ved Lykkegården

Af RIGMOR HANSEN husmoder, Auning
Fra Sønderhald Egnarkives årsskrift 1980

I sommeren 1942, da tørvegravning i alle landets moser var særlig påkrævet, fandt Kristian Køhler Kristensen, Søndergade, Auning, og en ikke nærmere kendt, P. Simonsen, kraniet af en flertusindårig urokse i tørvemoserne, der ligger vest for den nuværende LYPI-pillefabrik på »Lykkegårdens« jorder syd for Auning.

Kraniet befinder sig nu på Jagt- og Skovbrugsmusset i Hørsholm og tilhører dette under nummeret 3580. Ved undersøgelsen på Universitetets Zoologiske Museum faldt der en stor tørveklump ud af kraniet, og da prøver herfra er bedre end f.eks. prøver af lemmeknogler, analyseredes også dette til pollenprøven R 18500. Denne prøve gav ud fra bladrester frekvens af lind, elm og store mængder rødknæsyre.

Der er også fundet ask, men mærkeligt nok ikke bøg, hvorfor en tidsfastsættelse indenfor zone VIII ikke er alt for nøjagtig, men sandsynligt er det, at prøven stammer fra tiden efter enkeltgravfolkets indvandring og før slutningen af bronzealderen. Kraniet måtte således være 4-5000 år gammelt, fra den tid, der også betegnes som ege- og asketid.

Urokse kan betegnes som et af de stolteste pattedyr, der levede i de tætte og mørke fyrreskove, og den synes efter de mange fund fra moser og køkkenmøddinger at have været meget udbredt. Den var et meget yndet jagtemne, idet dens kød fandtes særlig delikat i menneskenes smag. Den er derfor efterhånden blevet udryddet, hvilket sjældnere nyere fund af dens skelet beviser. Urokse var dog en farlig modstander, så med de primitive våben menneskene dengang havde, har det ikke været den bare leg at gøre jagt på disse stærke dyr.

Urokse, som må betragtes som stamfader til det nuværende tamkvæg, var et virkelig flot dyr, der nok var af en anseelig størrelse, men alligevel let bygget. Hovedet havde en lige profil, og de meget lange horn var hos de voksne tyre bøjet ud til siden, dernæst strakt fremad og til sidst opad. Farven var hvidlig med sort

spids. Håret var langt, mørkebrun eller næsten helt sort, dog var ungvæget noget lysere. Langs ryggen forløb en lang lys stribe, og lysere farve fandtes også på lemmernes inderside og bugen.

Enkelte eksemplarer af uroksen levede dog op til det 17. århundrede, og den sidste europæiske synes at være død i 1627 i Polen, hvor den dog fandtes i en slags dyrepark under opsyn og kontrol.

Uroksen omtales i øvrigt i det gamle testamente, hvor det siges: »Er uroksen villig til at trælle for dig, vil den stå ved sin krybbe om natten. Binder du reb om den hals, pløjer den furerne for dig. Stoler du på dens store kræfter, overlader du den din høst«.

For godt 2000 år siden nævner Herodes, at uroksen græsser baglæns, fordi hornene vil støde ned i jorden, hvis den bevæger sig forlæns.

At det nuværende tamkvæg synes skotsk højlandskvæg at have den mest udprægede lighed med den racegruppe, som vides at nedstamme fra uroksen.

